

POLSKI UNIWERSYTET NA OBCZYŹNIE
W LONDYNIE

ZESZYTY NAUKOWE

SERIA TRZECIA, NR 5, 2017

BEATA HOWE

POLSKI UNIWERSYTET NA OBCZYŹNIE, LONDYN

DWA SYMPOZJA ZAKŁADU DYDAKTYKI POLONIJNEJ POLSKIEGO UNIWERSYTETU NA OBCZYŹNIE – 4 CZERWCA 2016 ROKU I 3 CZERWCA 2017 ROKU

Zakład Dydaktyki Polonijnej (ZDP) został powołany przez prof. Halinę Taborską, rektor Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie (PUNO) w Londynie, w 2012 roku w odpowiedzi na merytoryczne potrzeby szkolnictwa polskiego w Wielkiej Brytanii.

Na początku swojej działalności ZDP współorganizował i brał udział w trzech Konferencjach Kwietniowych PUNO, dedykowanych pamięci prezydenta Ryszarda Kaczorowskiego. Dotyczyły one polskiego szkolnictwa w Wielkiej Brytanii i na świecie, a odbyły się z udziałem wybitnych badaczy i autorów podręczników.

Pierwsza Konferencja Kwietniowa odbyła się w 2012 roku. Znamy tematu mówili o historii „Szkolnictwa polskiego w Wielkiej Brytanii i Irlandii w latach 1939–2011”. Na następnej Konferencji przedstawiono „Szkolnictwo polskie w Europie Zachodniej i Środkowo-Wschodniej”. Konferencja Kwietniowa w 2014 roku dotyczyła „Szkolnictwa polskiego w Ameryce Północnej, Ameryce Południowej i w Australii”.

Konferencje dały świadectwo, że szkolnictwo polskie na każdym kontynencie tworzy chlubną kartę działalności Polaków za granicą. Jest dowodem tro-

ski o przyszłe pokolenia Polaków mieszkających poza Krajem, aby język polski pozostał wykładnikiem ich tożsamości narodowej i zapleczem polskiej kultury, a znajomość polskich tradycji motywem do działań w życiu osobistym, rodzinnym czy też szerszej społeczności. Szkoły polskie skupiają młode polskie rodziny lub też rodziny, w których jeden z rodziców jest Polakiem. Stanowią jeden z ważnych elementów polskiej społeczności za granicą obok polskich parafii, klubów i innych instytucji. Przedstawione koleje polskiego szkolnictwa na wszystkich kontynentach swym dorobkiem stają się częścią bogatej historii Polski, a zebrane doświadczenia pedagogów dają unikatową możliwość badań glottodydaktycznych i opracowań metodycznych do nauki języka polskiego poza Polską.

Naczelnym celem ZDP jest umożliwienie doksztalcania nauczycieli oraz wyposażenie ich w odpowiedni warsztat, stosowny do nauczania języka polskiego i przedmiotów ojczystrych w polskich szkołach za granicą. W tym celu przeprowadzono cztery edycje studiów podyplomowych „Nauczanie języka polskiego i kultury polskiej poza Polską”, dające nauczycielom uprawnienia oraz potrzebną wiedzę do nauczania języka polskiego poza granicami Kraju. Studia odbywają się przy współpracy z uczelniami z Polski. Pierwszym partnerem był Uniwersytet Jagielloński, a obecnie kontynuowana jest owocna współpraca z Uniwersytetem Łódzkim. Absolwenci studiów podyplomowych zaczęli tworzyć grupę fachowców w dziedzinie nauczania języka polskiego w Wielkiej Brytanii. Ich przyszłe badania zaowocują w rozwoju polskiej lingwistyki stosowanej i glottodydaktyki.

Warsztaty i sympozja organizowane przez ZDP są odpowiedzią na doraźne potrzeby polskiej dydaktyki polonijnej. Podczas ubiegłego roku akademickiego, w ramach ustawicznego doksztalcania odbył się kurs „Logopedia dla nielogopedów”, skierowany do nauczycieli i rodziców. Cieszył się dużą popularnością.

I Sympozjum ZDP odbyło się 4 czerwca 2016 roku. Tematem obrad były „Podręczniki do nauki języka polskiego i przedmiotów ojczystrych w polskich szkołach sobotnich w Wielkiej Brytanii”. Wykłady i dyskusje koncentrowały się na podręcznikach używanych obecnie przez nauczycieli w szkołach sobotnich – ich struktur i użyteczności.

Z wielu dostępnych na rynku podręczników niewiele odpowiada potrzebom ucznia i nauczyciela za granicą. To stwierdzenie można oczywiście zastosować do każdego typu nauczania również w Polsce, ale szkoły polskie za granicą mają specyficznego ucznia, który jest już dwujęzyczny, otoczony wielokulturowością,

dla którego podręczniki pisane przez polskich metodyków, z dostosowaniem do programu nauczania w Polsce, odbiegają od potrzeb ucznia w polskiej szkole sobotniej. Nauczyciel wyszkolony w Polsce jest przyzwyczajony do wiernego podążania za podręcznikiem. Rzadko wychodzi poza jego ramy, bo musi ściśle realizować program. Ocena postępów ucznia opiera się na ilości przyswojonego materiału z danego podręcznika. W polskiej szkole sobotniej korzystanie z podręczników pisanych dla uczniów w Polsce nie zdaje egzaminu. Obszerne program napęła przerażeniem nauczyciela w szkole sobotniej, ponieważ jest zagubiony i nie ma wskazówek, jak dokonać selekcji materiału, na czym się koncentrować. Nauczanie języka polskiego i jego wszystkich sprawności odbiega od metodyki potrzebnej do zastosowania przy nauczaniu języka polskiego uczniów, dla których język polski jest tylko częściowo językiem codziennego użytku.

Podczas Sympozjum dokonano dokładnej analizy rozmiaru problemów związanych z podręcznikami w szkołach sobotnich. Zespół ZDP w okresie poprzedzającym Sympozjum zredagował i przesłał do szkół ankietę dotyczącą zasięgu korzystania z podręczników w szkołach sobotnich. Na podstawie przeszło 50 odpowiedzi można było ustalić, jakie są korzyści i problemy z wykorzystaniem takich podręczników oraz co składałoby się na zredagowanie „idealnego” podręcznika. Wyniki ankiety zostały zaprezentowane przez mgr Beatę Howe i mgr Elżbietę Grabską-Moyle. Dokładną analizę trzech obecnie używanych podręczników w szkołach i ich przydatność przeanalizowała mgr Grabska-Moyle. Analizą zostały objęte: podręczniki autorstwa Małgorzaty Pawlusiewicz i Teresy Berdychowskiej-Kowolik *W wesołym kręgu*, materiały internetowe „Włącz Polskę” oraz podręcznik *Nowe tematy*, wydany przez Polską Macierz Szkolną w Londynie, przygotowujący do małej matury z języka polskiego, w systemie edukacji angielskiej noszącej nazwę General Certificate of Secondary Education (GCSE).

Następnie zaproszeni autorzy i wydawcy przystąpili do prezentacji swoich nowych podręczników, które są pisane głównie z myślą o uczniach w szkołach sobotnich. Mgr Małgorzata Małyska mówiła o *Wesołej kredce*, przeznaczonej dla uczniów I klasy. Podręcznik został napisany w oparciu o wiedzę na temat rozwoju dziecka i praktykę pracy z dziećmi, objętościowo przystosowany do liczby godzin w polskiej szkole sobotniej. Spotkał się z żywym zainteresowaniem nauczycieli, którzy uczą te grupy wiekowe.

Dr Magdalena Smoleń-Wawrżuszyn z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego przedstawiła ciekawy dwujęzyczny podręcznik *Z Anią przez Polskę /*

Learn Polish with Ania. Podręcznik powstał na podstawie doświadczeń pedagogicznych autorki w pracy z uczniami, którzy są już drugim lub trzecim pokoleniem Polaków mieszkających za granicą. W podejściu do nauki tych dzieci autorka stosuje metodykę z zastosowaniem translacji. W ten sposób angażuje dziecko w proces zdobywania umiejętności językowych. To pomaga w zrozumieniu nowego języka i w budowaniu struktur językowych, które umożliwią efektywną komunikację zarówno w mowie, jak i w piśmie.

Prof. dr hab. Bernadeta Niesporek-Szamburska z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach zaprezentowała podręcznik *Bawimy się w polski*, którego zawartość oraz metody nauczania zapewne znajdą zastosowanie na lekcjach języka polskiego. Silną stroną tego podręcznika to zawarcie w nim odnośników kulturowych, które pozwalają na zrozumienie etymologii wyrazów, związków frazeologicznych i wprowadzają elementy wiedzy ze świata sztuki i muzyki polskiej.

Pod nieobecność reprezentanta z Gdańskiego Wydawnictwa Oświatowego mgr Beata Howe przedstawiła zestaw podręczników *Lokomotywa* do nauczania integracyjnego (klasy I–III). Zestaw jest ciekawy, jednak pisany głównie dla ucznia i nauczyciela w Polsce. Jego zaletą są zeszyty dla ucznia z ciekawymi ćwiczeniami językowymi. Szata graficzna wpływa zachęcająco do pracy oraz może inspirować do współpracy rodziców, których zaangażowanie w pomoc dzieciom w nauce języka polskiego jest nie do przecenienia.

Prezentację zakończył Mariusz Siara, właściciel wydawnictwa Prolog oraz szkoły językowej w Krakowie. Mówił o podręcznikach ze znanej serii *Hurra*, skupiającej się na nauce języka polskiego na wielu poziomach, zawierającej również podręczniki do nauki gramatyki, fonetyki oraz tekstów na czytanie ze zrozumieniem. Nauczyciel znajdzie w nich dużo ciekawych materiałów, aby zainteresować ucznia i motywować do dalszej nauki.

Symposium dowiodło, że różnorodność uczniów w polskiej szkole sobotniej nie pozwala na utworzenie jednego „idealnego” podręcznika. Jest jednak potrzeba opracowania programu ogólnego, który byłby wskazówką dla nauczyciela, na czym się ma koncentrować przy pisaniu swojego rocznego programu dla danej klasy. Duży wybór przedstawianych na symposium podręczników i materiałów do nauki języka polskiego i przedmiotów ojczyznych przyczyni się do realizowania zamierzeń i oczekiwań ucznia, jak i nauczyciela.

W wyniku Symposium nowe zadania i cele badań zostały wytyczone. Członkowie ZDP zaangażowali się w następujące badania i projekty:

- mgr Edyta Nowosielska kontynuuje swój przewód doktorski, którego przedmiotem jest zastosowanie metody Callana w nauce języka polskiego;

- nowy podręcznik do nauki języka polskiego *Kocham Polskę*;
- opracowanie wyboru książeczek do czytania na zróżnicowanych poziomach;
- opracowanie innowacyjnych pomocy terapeutycznych z zakresu integracji sensorycznej przez mgr Monikę Platę;
- prace dotyczące populacji dzieci dwujęzycznych ze spektrum autyzmu w Wielkiej Brytanii.

Temat podręczników i materiałów do nauki języka polskiego jest kontynuowany przez współpracę z nauczycielami, autorami i wydawnictwami. ZDP śledzi nowe metody stosowane w glottodydaktyce i chce stworzyć platformę dyskusyjną dotyczącą ich przydatności do nauczania języka polskiego za granicą. Zastosowanie nowych metod i podejścia do nauczania dzieci i młodzieży w szkołach sobotnich jest warunkiem *sine qua non*, aby nauka w polskiej szkole dawała pożądane efekty, umożliwiała sukcesy uczniów, a tym samym motywowała do dalszej nauki.

W tym duchu zostało zorganizowane kolejne, II Sympozjum 3 czerwca 2017 roku o tematyce „Warsztat nauczyciela polonijnego”. Zostali na nie zaproszeni znawcy tematu, którzy podzielili się swoją wiedzą i doświadczeniem w nauczaniu języka polskiego poza Polską. Wszystkich gości i uczestników sympozjum powitała mgr Beata Howe, kierownik ZDP, a następnie mgr Elżbieta Grabska-Moyle przedstawiła w zarysie zakres działalności ZDP.

Pierwsza prezentacja została wygłoszona przez dr Lilianę Madelską z Uniwersytetu Wiedeńskiego, która mówiła o „Przygotowaniu dzieci ze środowisk wielojęzycznych do nauki czytania i pisania po polsku”. Prelegentka podkreślała wagę percepcji mowy i produkcji mowy u dzieci dwujęzycznych.

Efektem współpracy dr Madelskiej ze szkołami polskimi za granicą są tablice „Bliźniacze słowa” (Lublin 2010), strona internetowa www.wymowa.polska.pl, a także komplet materiałów „Posłuchaj, jak mówię”: *Podręcznik ucznia, Poradnik dla rodziców i nauczycieli* oraz film dydaktyczny „Powiedz mi, co widzisz” (Wiedeń, 2010). Prezentacja dr Madelskiej spotkała się z wielkim zainteresowaniem uczestników Sympozjum, a przekazana wiedza będzie przydatna podczas lekcji w polskiej szkole. Ważnym punktem wykładu było zaakcentowanie współpracy szkoły z rodzicami, których zaangażowanie w edukację dzieci jest kluczowe.

Bardzo ciekawy i przedstawiony innowacyjnie był temat „Jak uczyć gramatyki funkcjonalnej języka polskiego jako drugiego/obcego” zaprezentowany przez dr Magdalenę Smoleń-Wawrzusiszyn z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

go. Prelegentka posłużyła się nowym programem telewizyjnym do nauki języka polskiego „Bawmy się słowami”, przeznaczonym dla dzieci w wieku od czterech do sześciu lat, a emitowanym przez TVP Polonia. Dr Wawrzusiszyn jest konsultantką tego programu. Po przedstawieniu urywków programu zaangażowała uczestników do przemyśleń i wyciągania wniosków, jak najlepiej uczyć gramatyki w sposób praktyczny i funkcjonalny na różnych poziomach znajomości języka polskiego. To nowe podejście – nauczanie funkcjonalne – stoi w kontraście z tradycyjnym nauczaniem opisowym, w którym recytowanie deklinacji, koniugacji oraz wprowadzanie skomplikowanej terminologii gramatycznej stawało na przeszkodzie stosowania przez ucznia poprawnych form gramatycznych w piśmie i w mowie.

Odmianą tematykę przedstawiła mgr Jadwiga Kowalska z Instytutu Polskiego i Muzeum im. Gen. Sikorskiego w Londynie, która mówiła o „Instytucie Polskim i Muzeum Gen. Sikorskiego jako świadectwie polskiej obecności na Wyspach Brytyjskich oraz miejscu i źródle materiałów do wykorzystania na lekcji historii”. Celem wykładu było przybliżenie uczestnikom symposium zdarzeń z historii polskiej diaspory, powstałej po zakończeniu II wojny światowej, oraz pokazanie, jak pieczołowicie Polacy zadbali o spuściznę archiwalną i muzealną, będącą odbiciem doniosłych faktów, które wydarzyły się w tamtym czasie. Prelegentka podkreśliła, jak archiwalia, dokumenty mogą być wspaniałą treścią lekcji historii opartej na dyskusji, a zasoby muzealne z wieloma cennymi eksponatami są niezbędne w omawianiu wydarzeń z okresu II wojny światowej. Prelegentka zaznaczyła, że wizyta w Muzeum jest odpowiednia dla każdej grupy wiekowej, a przewodnicy starają się o ciekawe i zajmujące przeprowadzenie lekcji historii w Instytucie. Dla wielu nauczycieli było to pierwsze spotkanie z tą instytucją i bardzo wysoko ocenili to wystąpienie.

Po trzech wykładach prelegenci wzięli udział w panelu dyskusyjnym. Uczestnicy symposium mieli okazję do zadawania pytań i usłyszenia dalszych cennych wskazówek i wyjaśnień oraz do dyskusji na wybrane tematy.

Sesja przedpołudniowa zakończyła się sukcesem. Nauczyciele twierdzili, że poruszono sprawy istotne dla ich warsztatu, a sprawność prowadzenia symposium i trzymanie się wyznaczonego czasu przez prelegentów pozwoliło na dokładne zrealizowanie planu Symposium.

W czasie przerw na kawę oraz obiad była okazja do dalszych rozmów i wymiany doświadczeń między nauczycielami z różnych szkół i miejsc w Wielkiej Brytanii. Na symposium przyjechali nauczyciele z tak odległych krańców Anglii, jak Liverpool, Rugby i York.

Sesje popołudniową rozpoczęła dr Katarzyna Bogdanowicz z Ogólnokształcącego Liceum Programów Indywidualnych z Gdańska wykładem „Uczeń z dysleksją – fakty i mity”.

W polskich szkołach sobotnich rzadko porusza się sprawy dysleksji, zaburzeń koncentracji uwagi, nadpobudliwości – czyli różnych dodatkowych aspektów zachowań uczniów, napotykanych w polskiej szkole. Obecnie nie istnieje żaden system wsparcia nauczyciela w polskiej szkole i jest on zdany sam na siebie. Wykład dr Bogdanowicz jest pierwszym, który porusza jedną z tych spraw – dysleksję. To niełatwy problem w warunkach emigracyjnych, ponieważ nie ma punktów diagnostycznych, a więc nauczyciel musi sam się dokształcić w tej dziedzinie. Wykład był wprowadzeniem do problemów dysleksji i zapewne będzie kontynuowany na dalszych wykładach lub warsztatach.

Jednym z celów ZDP jest również udostępnianie forum nauczycielom – praktykom, którzy stosują innowacyjne metody w nauczaniu języka polskiego. Mgr Katarzyna Władysław z Polskiej Szkoły Sobotniej im. kard. Stefana Wyszyńskiego oraz absolwentka pierwszej edycji studiów podyplomowych „Nauczanie języka i kultury polskiej poza Polską” na PUNO podzieliła się swoim doświadczeniem mówiąc o „Dramie – metodzie aktywizującej na lekcjach języka polskiego”. Temat spotkał się z wielkim zainteresowaniem nauczycieli, którzy w aktywizacji ucznia na lekcji widzą klucz do sukcesu. Metoda dramy stosowana jest szeroko w edukacji w Wielkiej Brytanii. Metody nauczania stosowane w polskiej szkole sobotniej powinny być kompatybilne z tymi, z którymi uczeń spotyka się codziennie w szkole angielskiej.

W skrócie można streścić, że zalety zastosowania dramy w klasie składają się na cztery elementy:

1. Kinestetyka, kiedy uczeń, który ma problemy z siedzeniem na jednym miejscu przez dłuższy czas, ma szansę, aby przez aktywność brać udział w lekcji, czyli poruszać się, ale z celem. Poruszając się, zwiększa również szanse na głębsze zrozumienie tematu. Ostatnie badania wykazują, że często ta sama część naszego umysłu jest zaangażowana zarówno do kontroli ruchu, jak i zapamiętywania.
2. Uwalnianie endorfin, co następuje podczas gry, przedstawiania czegoś. Działają one łagodząco i pozytywnie na percepcję, a materiał jest przyswajany łatwiej, jeśli wyrażamy go emocjonalnie.
3. Uzyskanie perspektywy opartej na doświadczeniu, a więc głębsze zrozumienie innej osoby, a w tym tematu. Prelegentka w swoim wykładzie mówiła o wcielaniu się uczniów w bohaterów lektur, które czytają, takich jak *Moralność pani Dulskiej* czy też *Rozdziobią nas kruki i wrony*.

4. Narracja – tworzenie własnej opowieści, a więc zachęcanie do kreatywności.

Tak więc drama jako *praxis* może być jedną z odpowiedzi, jak zastosować efektywne metody nauczania w polskich szkołach sobotnich.

Ostatnim wykładem na sympozjum było wystąpienie mgr Edyty Nowosielskiej, która mówiła o „Dziecku Trzeciej Kultury w polskiej szkole sobotniej”. Poruszyła kwestie związane z kryzysem tożsamości narodowej oraz tym, jaki to ma wpływ na życie danej osoby. Zadano wiele pytań: o dwujęzyczność, dwukulturowość, o zalety i negatywne strony tych zjawisk. Prelegentka podała, że obecnie w Wielkiej Brytanii mieszka około 300 000 polskich dzieci. To one są Dziećmi Trzeciej Kultury. Czy polska edukacja za granicą, dom, instytucje zdołają uchronić je od kryzysu tożsamości? Jaka będzie pomoc, aby wykorzystać szanse i kompetencje, które ci młodzi ludzie zdobywają w wyniku życia i uzyskanego wykształcenia w innym kraju i kulturze. Wykład ten pozostawił więcej pytań, niż dał odpowiedzi.

Po prelekcjach zebrał się panel dyskusyjny ekspertów, którzy odpowiadali na dodatkowe pytania uczestników sympozjum.

Na zakończenie sympozjum podano nazwiska laureatów konkursu na konspekt 90-minutowej lekcji na temat Tadeusza Kościuszki, Josepha Conrada-Korzeniowskiego lub Józefa Piłsudskiego. Rok 2017, w wyniku decyzji Senatu RP, jest rokiem, który upamiętnia życie i dokonania tych wielkich Polaków. Warunki konkursu zostały przesłane do szkół trzy miesiące przed sympozjum. Jego tematy były następujące:

1. „Joseph Conrad-Korzeniowski – polski szlachcic, kapitan marynarki handlowej, wielki angielski pisarz”;
2. „Tadeusz Kościuszko – syn wolności, bohater dwóch kontynentów”;
3. „Józef Piłsudski – muzeum i instytut jego pamięci w Londynie”.

Celami konkursu było:

- zapoznanie uczniów z sylwetkami Tadeusza Kościuszki, Josepha Conrada-Korzeniowskiego i Józefa Piłsudskiego, z ich życiem w Kraju i poza jego granicami;
- poznanie, w jaki sposób Kościuszko, Conrad-Korzeniowski czy Piłsudski wpisali się w karty polskiej i światowej historii i literatury;
- dowiedzenie się, jaka jest waga ich dorobku dla Polski i Polaków w Polsce i za granicą;
- zapoznanie uczniów z miejscami upamiętniającymi ich i nazwanymi ich imionami;

- rozwijanie metodyki polonistycznej w środowisku polonijnym;
- rozwijanie współpracy nauczycielskich środowisk polonijnych.

Jury, w którego skład wchodziły: mgr Beata Howe, mgr Elżbieta Grabska-Moyle, mgr Katarzyna Władyka, wyłoniło zwycięzców: Janusza Kulczyckiego – dyrektora polskiej szkoły sobotniej w Bournemouth oraz Anetę Wolską, Annę Czaban i Anetę Jesionowską ze szkoły w Bradford. Laureaci otrzymali nagrody pieniężne i książkowe.

II Sympozjum Zakładu Dydaktyki Polonijnej PUNO zostało zorganizowane w odpowiedzi na realne potrzeby nauczycieli zaangażowanych w nauczanie języka polskiego i przedmiotów ojczytych w polskich szkołach sobotnich. Tym samym kontynuuje się dialog i współpracę z nauczycielami, którzy potrzebują szkoleń i ustawicznego dokształcania w celu ulepszenia swojego warsztatu. Zakład Dydaktyki Polonijnej również zachęca nauczycieli do dalszych badań nad nauczaniem i uczeniem się języka polskiego, co będzie prowadziło do zdobywania wyższych stopni naukowych czy też dyplomów, a artykuły pisane na ten temat wzbogacą wiedzę innych. Popularność języka polskiego na Wyspach sprzyjają takim działaniom.

Sympozjum zostało zrealizowane dzięki pomocy finansowej otrzymanej od Konsulatu RP w Londynie, Fundacji Stowarzyszenie Polskich Kombatantów oraz dzięki wolontarystycznej pracy zespołu Zakładu Dydaktyki Polonijnej i pomocy sekretariatu PUNO.